

ТАМУККА ИНЕҮСЕЛЭР

Башкортостанда йәштәрҙе, айырыуса үсмерҙәрҙе заман афәте ВИЧ-инфекция тозағынан йолоп алыу өсөн, мәктәптәрҙә, үсмерҙәр клубтарында һәм башка учреждениеларҙа төрлө саралар йәйелдерелде. «АиФ» гәзитте хәбәр итеүенсә, юғары уҡыу йорттары студенттары араһында ғына ла енси ауырыу менән интегеүселәр 38% тәшкил итә. Ошо мәсьәлә буйынса бер нисә һорау менән нарколог, психотерапевт Гөлгөнә Сибәғәт кызы Ғәйнуллинаға мөрәжәғәт иттек.

— Гөлгөнә Сибәғәтовна, СПИД мәсьәләһен күтәрәп һуңдаманькмы икән?

— Ғаулыҡ һағында тороусылар өсөн һуң түгел, табиб иң азаккы кеше өсөн дә көрәшергә бурыслы. Ә бына үзгәртеп короу осоронда мәҙәни саралар, шул ук кино, реклама, гәзит-журналдар ярҙамында көн-төн еңел тормошто, үлем-кыйралышты, бәйелһез енси мөнәсәбәттәрҙе асыктан-асык пропагандалап, йәштәрҙе, балаларҙы кулдан ыскындырҙыҡ. Башкортостанда башка өлкәләр менән сағыштырғанда хәл аз ғына булһа ла яҡшыраҡ, эммә түбәндәге сағыштырыу һандары безҙе һуңлап куймаһка, исмаһам, үзәбезҙең республикала ВИЧ-инфекцияға, СПИД-ка каршы көрәшкә берҙәм күтәрелергә сақыра.

Башкортостан Республикаһы ғаулыҡ һаклау министрлығының баш эпидемиологы, Республика СПИД һәм инфекция ауырыуҙарын профилактикалау үзәгенең етәксеһе Шамил Фәтхел улы Ғәббәсовтың «Башкортостан» гәзитендә (2001 йыл, 27 февраль) килтергән мәғлүмәттәрәнә карағанда, Рәсәй Федерацияһының Волга буйы федераль округында ВИЧ-инфекция буйынса хәл түбәндәгесә: Ырымбур өлкәһендә — 3470, Ульянов өлкәһендә — 2593, Һарытау өлкәһендә — 2083, Һамар өлкәһендә — 1903, Пермь өлкәһендә — 1424, Татарстанда — 1019, Түбәнге Новгород өлкәһендә — 963,

Удмурт Республикаһында — 305, Пенза өлкәһендә — 149, Сыуашстанда — 37, Киров өлкәһендә — 30, Мордва Республикаһында — 23, Марий Элда — 22 ауырыу. ВИЧ-инфекция йөрөтөүселәр һаны буйынса ошо 14 субъект араһында Башкортостан 8-се урында тора. Шуны ла онотмайыҡ: был һандар сәғәте-минуты менән арта бара, кешелек донъяһына тиңе булмаған гәрәсәт, иң яман тамук уты янай.

— Һез, нарколог булараҡ, кешелек донъяһына ябырылған был гәрәсәтте нисек анлатырһығыҙ?

— Рәсәй ғаулыҡ һаклау министрлығының СПИД-ка каршы көрәш һәм уны иҫкәртеу буйынса федераль филми-методик үзәге тарафынан 1987 йылдан алып 2001 йылдың 9 гинуарына тиклем ВИЧ-инфекция йөрөтөүсе 80351 Рәсәй гражданы теркәлгән. Уларҙың 1135-е балалар. Башкортостан Республикаһы СПИД һәм инфекция ауырыуҙарын профилактикалау үзәге шул ваҡыт арауығында 476 ВИЧ-инфекция осрағын теркәгән һәм 412 кеше диспансер күзәтеүе астына алынған. Ошо ваҡыт сигендә 741 ВИЧ-инфекция менән зарарланып үлгәндәрҙең 116-һы, СПИД диагнозы куйылған 431 ауырыуҙың 133-ө, ә СПИД-тан үлеүсә 300 кешенең 90-ы балалар. Диспансер иҫәптә тороусыларҙың күпселегенең 14 йәштән алып 21-30 йәшкәсә булыуы ла киләсәк быуын файҙаһына түгел.

— Вич-инфекция менэн СПИД икеһе ике ауырыумы? Улар араһында ниндэй бәйләнеш бар?

— СПИД (синдром приобретенного иммунодефицита) ауырыуы ВИЧ-инфекция йөрөтөүсө кешенән йоға, йәғни канында антисепидәр (антигелла) барлыкка килгән ауырыуларға СПИД үсешә. Унар йылдар, хатта унан да күберәк вақыт үтеүе бар, әммә һөҙөмтә бер — СПИД-ты бер йокторған кеше ғүмерлеккә ауырыу булып кала. Был кәһәрле сирҙе ауызылыҡлар көс юк әлегә. 2000 йылдың июлендә Дюрбанда ВИЧ-инфекция һәм СПИД проблемаларын караған XIII бөтә донъя конференцияһында 125 илдән килгән 12 мең ғалим да ВИЧ-инфекцияға қаршы вакцина етештереүҙе ойштороу 10-12 йыл үткәс кенә мөмкин буласағын таныны.

— «Башкортостанда ВИЧ-инфекцияһы вирусы таралыуҙан килгән сирҙе киҫәтеү тураһында» тигән законбыҙ за бар. Ауырыуларға қарамаҫтан, республика бюджетынан аҫса бүленә. Заманса йыһазландырылған лаборатория селтәрә һәм донорҙар канын иммунодефицит вирусына тикшерәү зә юғары кимәлдә. Шуға қарамаҫтан, ауырыуҙар һанының йыһан тизлеге менән артыуының сәбәбе нимәлә?

— Рәсәйҙә ВИЧ-инфекцияның киң таралыуы (90 проценты) кан юлдары аша наркотик индереүсә наркомандарҙың ишәйеүе менән бәйле, тимәк наркотик кулланыуы тыйыуы сараларҙы еренә еткереп үтәргә кәрәк.

ВИЧ-инфекция актив түгел, ул кан менән туранан-тура бәйләнешкә ингән осрақта йәки зарарланған лайлалы тирегә қағылғанда йоға. Енси бәйләнеш вирус йоктороуының иң йыш осрағы иҫәпләнә. Бигерәк тә гомосексуалистар араһында вирус йоктороу хәүефе юғары. Енси ағзаларҙағы йәрәхәттәр аша ла һау кешегә СПИД йоға. Энциклопедик белешмә китаптарҙа СПИД енси юл менән йоға торған ауырыуҙар иҫәбенә индерелгән, шуға ла диспансер күзәтеүе астына алынған ауырыуҙар араһында күп кенә илдәрҙә гомосексуалистар, бисексуалдар, азак наркомандар һәм уларҙың енси партнерҙары күп.

ВИЧ-инфекцияның киң таралыуының сәбәптәрен глобаль мәсьәлә тип иҫәпләйем, бында наркологтарҙың, сәйәсмәндәрҙең, социологтарҙың һәм

башка бик күп белгестәрҙең етди фекере кәрәк. Һүз бит кешелектең тотош юкка сығыу қурқынысы алдында тороуы хақында бара. Ул безҙең һәр беребезҙе тетрәндерергә, уйландырырға тейеш.

— Секс үзенә күрә бер наркотик, тип хата фекер йөрөтөүсә йәштәр тураһында нимә әйтәргә?

— Наркоман наркоман инде ул, уны кайһылай ғына төрләндереп атама. «Сексуальный наркоман» тигән термин сит илдә кулланыла. Ул кеше, иң беренсә сиратта, үз кылығы өсөн яуаплылыҡтан қурка һәм унан котолорға теләй. Мөхәббәтен тапқан хәлдә лә ундай кеше бәхетен күрмәй, кәнәгәт була белмәй. Һөҙөмтәлә эскесегә йә наркоманға әйләнә. Нәфсеңде тыя белмәү бер заманда ла мөхәббәттен саманан ташыуын белдермәгән. Наркомания менән мөхәббәт араһында бер ниндәй уртаҡлыҡ юк. Наркомандарҙың аңы томалана, үзәре агрессив булалар, кылған эштәрәнә бер вақытта ла яуап бирмәйҙәр, йылы һүз түгел, ябайын да ауырлыҡ менән өндәшәләр, быяла йәки ташқан күзләләр. Эхлакиетик қағизәләрҙә юкка сығарыу аркаһында ла енси бәйләһезгә әйләнгәндәр зә инде улар. Яқшы енси мөнәсәбәт бер-береңде хөрмәт итеүгә, бер-берең хақында хәстәрлек күрәүгә нигезләнгән.

— Гөлгөнә Сибғәтовна, профилактика хақында ла бер кәлимә һүз әйтһегеҙ ине?

—Профилактика сирҙең йоғоу юлдарына бәйле тәғәйенләнә. Осрақлы енси бәйләнештәр була калһа, презерватив кулланыу мөһим. Медицина инструменттарын (шприцтарҙы, катетерҙарҙы, системаларҙы), шулай ук көнкүреш әйберҙәрен (маникюр, педикюр, кырыныу әйберҙәр һ.б.) кайнатырға тәқдим ителә. СПИД вирусы кайнатқанда юкка сыға. Азыҡ, көнкүреш әйберҙәре аша, бассейнда, душта койонғанда, йорт малдары аша СПИД йокмай. Әйзәгәз һақланыу-киҫәтеү кеүек бер ниндәй сығымдар талап итмәгән көскә таянайыҡ. Ә иң мөһиме — сәләмәт тормош көтөү, үзеңдең характерыңды тәрбиәләү, башка кешеләр менән яқшы мөнәсәбәт урынлаштырыу, шул сақта һез тормош бәхетен тойоп йәшәргә.

*Миңниса Баһуманова
әңгәмәләште.*

